

НБК № 157

**Лідерство,
засноване
на цінностях**

Київ - 2023

УДК 373.5.013.42:316.46 (072)

Л 51

Рекомендовано до друку та розповсюдження вченою радою
Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка
(протокол № 15 від 28 червня 2023 року)

Рецензенти:

Ткаченко Н.М., доктор педагогічних наук, доцент, проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків Глухівського НПУ ім. О. Довженка;

Романова Г.М., доктор педагогічних наук, професор, заступник директора Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського НАПН України.

Л 51 Лідерство, засноване на цінностях: кейси уроків з формування лідерських навичок учнів: методичний посібник / за заг. ред. Ковальчука В.І., Єрмак Т.М. Козлової Т.В. Київ: ТОВ Видавнича група "Шкільний світ". 2023. 56 с.

ISBN 978-966-376-115-2

Методичний посібник містить уроки, розроблені в рамках освітнього проєкту "Лідерство, засноване на цінностях".

Посібник призначено для практикуючих вчителів закладів загальної середньої освіти, здобувачів вищої освіти та всіх, хто цікавиться проблемою лідерства.

УДК 373.5.013.42:316.46 (072)

ISBN 978-966-376-115-2

© Ковальчук Василь, Єрмак Тетяна, Козлова Тамара, 2023
© ТОВ Видавнича група "Шкільний світ", 2023

За заг. ред. Ковальчука В.І., Єрмак Т.М., Козлової Т.В.

Лідерство, засноване на цінностях:

КЕЙСИ УРОКІВ
З ФОРМУВАННЯ
ЛІДЕРСЬКИХ НАВИЧОК
УЧНІВ

Методичний посібник

Київ - 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
КЕЙС №1: Особистісні навички	
Карась Ірина	
УРОК УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В 10 КЛАСІ: “ІВАН ФРАНКО “МОЙСЕЙ”	8
Козлова Тамара	
“УРОК ЛІДЕРСТВА” В 6 КЛАСІ: “МОЯ ЗВИЧКА”	12
Грачова Людмила	
ІНТЕГРОВАНІЙ ПРОЄКТ В 3 КЛАСІ: “МІЙ РІД, МОЯ РОДИНА”	18
Суржко Юлія	
ГОДИНА СПІЛКУВАННЯ В 2 КЛАСІ: “ПРО ПОЧУТТЯ І СПІВЧУТТЯ”	22
КЕЙС №2: Когнітивні навички	
Пархоменко Лариса	
УРОК ФІЗИКИ В 9 КЛАСІ: “ДИСПЕРСІЯ. УТВОРЕННЯ КОЛЬОРІВ”	27
Букреєва Ірина	
“STEM ПРОЄКТ” В 11 КЛАСІ: “КОМІКСИ НЕ ДЛЯ РОЗВАГ, А ДЛЯ ПІЗНАННЯ НАУКИ. ОРГАНІЧНА ХІМІЯ НАВКОЛО НАС”	32
Кейс №3: Соціальні навички	
Сулява Олена	
УРОК ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ В 4 КЛАСІ: “ТРИМАЙ ФОКУС”	38
Зенич Ірина	
ГОДИНА ОЗДОРОВЛЕННЯ В 2 КЛАСІ: ГРА “КІШКИ ТА МИШКИ”	44
Русанова Тетяна	
ЛІДЕРСЬКИЙ ВЕКТОР У РОБОТІ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА 10 КЛАСУ	47
КЕЙС №4: Громадянські навички	
Король Алла	
УРОК ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ В 1 КЛАСІ “УКРАЇНА - НАШ ДІМ” ЗА КНИГОЮ “КОНСТИТУЦІЯ ДЛЯ ВСІХ”	51
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА	55

ПЕРЕДМОВА

Кожна людина приходить у цей світ, аби реалізувати свій природний потенціал. Яким буде її шлях у майбутньому значною мірою залежить від школи, яка виступає інституцією зростання та формування її особистості, виховання чеснот та утвердження цінностей.

Тут важливо, наскільки дорослі готові прийняти маленьку людину, як неповторну особистість, з її внутрішнім світом, бажаннями та мріями. Особлива місія покладена на шкільного вчителя. Здебільшого ціннісна складова дорослих визначає вектор розвитку дитини: її уподобання, можливості, зацікавленість, успішну реалізацію в майбутньому.

Для того, щоб мотивувати лідерство в учнів, необхідно, щоб сам учитель розумів, що таке лідерство та яку суть і цінності несе філософія лідерства. Це вчитель, який не боїться вийти із зони комфорту, організувати викладання предмету таким чином, щоб у кінцевому результаті був практичний продукт діяльності. Організований простір для дітей має бути наповнений творчістю, позитивними емоціями та ціннісним змістом. Учитель має продумати кожен складник педагогічного дійства, передбачити наскрізне зосередження ціннісної складової лідерства через увесь освітній процес, що звучить в унісон з його внутрішнім світом. І тоді, нарешті, дитина осягне свою роль, свій внесок у важливу колективну справу, побачить результат, думатиме й діятиме, щоб розпочати особистий проєкт.

Методичний посібник "Лідерство, засноване на цінностях" створений у межах дослідно-експериментальної програми регіонального рівня "Організаційно-педагогічні умови формування лідерських навичок учнів закладу загальної середньої освіти".

Головна ідея проєкту - розкрити природний потенціал кожної молодої людини, сформувати в неї бажання брати конструктивну участь у житті країни, об'єднувати навколо себе людей заради вирішення суспільно важливих цілей та бути готовим до життєвих викликів уже зі шкільної парти.

Посібник складається з 4 навчально-методичних кейсів. До кожного з кейсів увійшли найкращі педагогічні практики вчителів НВК №157 щодо формування в учнів лідерських навичок: особистісних, когнітивних, соціальних і громадянських.

При розробці структури кожного уроку чи заходу ми керувалися трьома ключовими ідеями:

1. Чому оволодіння обраною навичкою важливо для людей у ХХІ столітті?
2. Як був організований освітній процес щодо формування в учнів лідерських навичок (урок за державною програмою, інтегрований урок, проєктна діяльність, тренінг, заняття, вікторина, гра, екскурсія тощо)?
3. Які ключові принципи обраної лідерської навички були включені в зміст уроку?

Кожна розробка містить такі структурні складники: "Робота класу", "Робота в команді", "Емпатійне спілкування", "Індивідуальний проєкт", "Я Є УКРАЇНА", під час якого учень може замислитися над запитанням: "ЩО Я МОЖУ ЗРОБИТИ ДЛЯ УКРАЇНИ ВЖЕ СЬОГОДНІ?" і, можливо, вже й розпочати діяти.

Хочемо звернути увагу на один із елементів методичної розробки "Цінності, якими вчитель наповнюватиме освітній простір". Долучившись до цього проєкту, кожний освітянин мав визначити для себе й зафіксувати у свідомості те, якими цінностями він наповнить атмосферу взаємодії між учителем та вихованцями в шкільному середовищі.

Сподіваємося, що ідеї закладені в цьому посібнику будуть корисними й надихнуть Вас на розробку освітніх заходів щодо формування лідерських навичок учнів.

*З повагою,
колектив упорядників*

ЛІДЕРСЬКІ НАВИЧКИ:

Мистецтво самопрезентації та красномовства.

Комунікативні та організаторські навички.

Карась Ірина

учитель української мови та літератури

Бути зрозумілим світові

"Хто ясно думає, той ясно і говорить" - цей вислів Н. Буало найкраще відображає мої думки щодо комунікативних цілей, які стоять перед лідером у сучасному світі. Причому, важливим є і зворотне твердження "Той, хто ясно мислить, ясно висловлюється".

Важливою потребою людини є спілкування. Кожен хоче бути зрозумілим світові. Кожен прагне до успіху та визнання. А ці процеси неможливо втілити без комунікації. Зважаючи на стрімкий плин сучасного життя, ми прагнемо досягати поставлених цілей швидко і в найпростіший спосіб, тому спілкування має бути не тільки шляхетним, ввічливим, толерантним, емоційним, але й точним, лаконічним та аргументованим.

Як філолог, розумію, що формування лідерської навички "Мистецтво самопрезентації та красномовства" є важливою складовою розвитку особистості учнів. Твердо переконана, що, збагачуючи лексичний словник, вводячи до активного вжитку дитини паралельні граматичні та доречні стилістичні конструкції, звертаючи увагу на логіку будови тексту, ми, учителі, розширюємо можливості школярів для реалізації задумів і життєвих планів.

Розвиваючи навички ораторського мистецтва, юна особистість удосконалює свою когнітивну діяльність і емоційну саморегуляцію, досягає успіху в самонавчанні та саморозвитку, розширює горизонти для творчості та соціалізації, конкретизує свої завдання для якісної реалізації власного природженого потенціалу.

Формування в учнів навички "Мистецтво красномовства" відбувалося на уроках української мови та літератури, під час яких діти мали змогу вчитися презентувати себе, висловлювати свою позицію перед опонентом або аудиторією, обґрунтовувати власну точку зору, уміти говорити до групи людей у структурований, виважений спосіб.

План-карта УРОКУ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

10 клас

“УРОК ЗА ДЕРЖАВНОЮ ПРОГРАМОЮ З УВЕДЕННЯМ ЛІДЕРСЬКОГО ВЕКТОРА”

**ТЕМА УРОКУ
З УКРАЇНСЬКОЇ
ЛІТЕРАТУРИ:**

ІВАН ФРАНКО “МОЙСЕЙ”. ПРОБЛЕМАТИКА ТВОРУ

Історичний шлях нації, визначна особистість як її провідник (лідер), пробудження національної свідомості, історичної пам'яті.

Дискусія "Хто винний у трагедії Мойсея?"

ЛІДЕРСЬКІ НАВИЧКИ:

1. МИСТЕЦТВО САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ ТА КРАСНОМОВСТВА.
2. КОМУНІКАТИВНІ ТА ОРГАНІЗАТОРСЬКІ НАВИЧКИ.

**ПІД ЧАС УРОКУ
УЧНІ НАВЧАТИМУТЬСЯ:**

1. Грамотно спілкуватися українською мовою.
2. Виховувати впевненість у собі.
3. Бути толерантними.
4. Бути готовим приймати думку інших.
5. Узагальнювати, які якості має провідник (лідер).
6. Виявляти обізнаність у царині культури.
7. Доводити свою думку, добираючи переконливі аргументи.
8. Обстоювати свої переконання.
9. Спільно працювати над створенням правил ведення дискусії.
10. Презентувати власне висловлення "Чому Мойсей не досягнув своєї мети?"

Цінності, якими вчитель наповнюватиме освітній простір

ЦІКАВІСТЬ ДО СПОСТЕРЕЖЕННЯ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ

ВОЛОДІННЯ СОБОЮ

КОМАНДНИЙ ДУХ

УСВІДОМЛЕННЯ СЕБЕ ГРОМАДЯНИНОМ

НЕУПЕРЕДЖЕНІСТЬ

ЩИРІСТЬ ТА ПРИРОДНІСТЬ

ХІД УРОКУ

Робота класу

1. Учитель створює позитивну атмосферу творчості.

- Рада бачити вас сьогодні на уроці. Чи готові до нових відкриттів?

- Сьогодні зробимо ще один крок на шляху до мудрості та зрілості.

2. Учитель пропонує учням обмінятися своїми думками.

- Які думки у вас з'явилися щодо образу Мойсея? Поділіться думками, спираючись на цитати твору, які ви підготували вдома.

3. Далі школярам пропонується відповісти на запитання.

- До яких роздумів спонукає мене головний герой поеми "Мойсей"?

Робота в групах (метод "Прес")

4. Учитель пропонує дітям завдання проблемно-пошукового характеру. Учні об'єднуються в групи. Кожній групі вчитель дає певне завдання. Команди представляють свою роботу.

1 група

- Дібрати синоніми до слова "дискусія". Визначити, які синоніми є абсолютними, семантичними, стилістичними або контекстуальними.

2 група

- Сформулювати основні правила ведення дискусії.

3 група

- Проаналізувати проблематику поеми.

5. Діти з учителем готуються до проведення дискусії. Разом вдосконалюють пам'ятку "Правила ведення дискусії".

"Правила дискусії"

1. Поважай думку опонента.
2. Дослуховуй до кінця позицію кожного.
3. Уважно стався до співрозмовників.
4. Формулюй думки логічно й лаконічно.
5. Критикуй аргументовано.
6. Пам'ятай, що ти критикуєш позицію, а не особистість.
7. Будь поміркованим, щирим та приязним.

Дискусія

6. Учитель пропонує учням подумати над дискусійним питанням та створити основні тези.

- Які чинники та /або персонажі вплинули на долю Мойсея?

- На долю Мойсея найбільший вплив мали такі персонажі:

- а) Азазель;
- б) Датан та Авірон;
- в) сам Мойсей;
- г) бездумний народ;
- д) усі.

7. Учні створюють і презентують власне висловлення.

Тексти будуються за структурою роздуму. Велика увага приділяється належній аргументації.

- "Чому Мойсей не досягнув своєї мети?"

- Коли ви будете презентувати свої висловлення, грамотно спілкуйтеся українською мовою, ефективно та раціонально використовуйте час, дотримуйтеся правил ділового етикету, доводьте свою думку, добираючи переконливі аргументи.

Емпатійне спілкування

8. Діти і вчитель розмірковують над запитанням.

Учні за бажанням аргументують свою позицію.

Учитель дає коментарі щодо почутого. Із задоволенням спілкується зі школярами.

- Уявімо, що перед вами лідер, провідник, який несе на собі велику відповідальність. Які б мудрі поради ви йому дали?

- А тепер уявіть, що цей лідер - це особисто ВИ... Що б порадили собі як лідеру?

Мій особистий проєкт "Я Є УКРАЇНА"

9. Учитель пропонує учням протягом тижня спостерігати за собою, РОЗМІРКОВУВАТИ НАД СВОЇМ ВЛАСНИМ ОБРАЗОМ. А також говорить, що і сам/сама над цим буде думати.

- ЩО Я МОЖУ ЗРОБИТИ ДЛЯ УКРАЇНИ ВЖЕ СЬОГОДНІ?

ЛІДЕРСЬКІ НАВИЧКИ:

Емоційний інтелект.

Комунікативні та організаторські навички.

Козлова Тамара

викладач курсу “Лідерство”

Уміння поєднувати розум і почуття

Уміння розуміти свої емоції, керувати ними наодинці або у спілкуванні з іншими - надзвичайно важливо для людини, яка вважає себе освіченою та інтелігентною.

А ще це важливо для тих, хто хоче бути успішним, щасливим і реалізованим.

Не так давно ефективність будь-якої інноваційної освітньої технології визначалася лише результатами контрольних тестів.

Та часи змінюються. Думка, що успіху досягають лише розумні та обізнані, уже спростована. І це зробив американський учений Деніел Гоулман - напевно читали. Він довів, що найбільш успішні у своїй діяльності ті, хто вміло поєднує розум і почуття. Саме люди з високим емоційним інтелектом швидше ухвалюють рішення, ефективніше діють у критичних ситуаціях, краще керують колективом.

Школа лідерства НВК №157 - це вже наше українське дослідження. Після того, як сміливо ми взялися втілювати цей проєкт у нашому освітньому закладі, стало абсолютно зрозуміло, що формування **“Навички розуміти власні емоції, регулювати їх, а також розуміти емоції та потреби інших людей”** - це одна із ключових задач освіти: виплекати успішну, щасливу, реалізовану людину. З цією метою було спроектовано та проведено низку уроків під назвою **“Уроки лідерства” для учнів 5-6 класів**, які проходили один раз на тиждень. Матеріал уроків базувався на найкращих практиках світового досвіду розвитку лідерства.

Особисто я вважаю, що участь у цьому проєкті - це Місія. Так, так, я не помилилася. Найдоречніше в цьому випадку слово МІСІЯ. Це для тих, хто усвідомлює свою відповідальність за успішне, щасливе, реалізоване МАЙБУТНЄ того простору, що зветься Україна. Слово МАЙБУТНЄ в нашому випадку - це не щось взагалі, а це дуже конкретні Надійка, Сергійко, Софійка з усіма їхніми різними IQ та EQ. Тому таке актуальне зараз і щемливе "Служу народу України" можна запустити і на наш освітянський загал з деяким уточненням "Служу МАЙБУТНЬОМУ народу України".

План-карта УРОКУ ЛІДЕРСТВА

6 клас

“УРОК ЛІДЕРСТВА. ПОЗАУРОЧНА ГУРТКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ”

ТЕМА:

ТВОЯ ЗВИЧКА

ЛІДЕРСЬКІ НАВИЧКИ:

1. ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ.
2. КОМУНІКАТИВНІ ТА ОРГАНІЗАТОРСЬКІ НАВИЧКИ.

**ПІД ЧАС УРОКУ УЧНІ
НАВЧАТИМУТЬСЯ:**

1. Формувати в собі гарні звички.
2. Аналізувати свої вчинки, почуття, думки, тобто звертати увагу вглиб себе.
3. Створювати та згуртовувати команду.
4. Толерантно спілкуватися та ефективно співпрацювати.
5. Ставити гідні цілі.
6. Переконувати та надихати команду на вирішення поставлених цілей.
7. Логічно, художньо формулювати думки та ідеї, щоб привернути увагу слухачів.
8. Розуміти власні емоції, регулювати їх, а також розуміти емоції та потреби інших людей, бути чутливим до настрою колективу.

Цінності, якими вчитель наповнюватиме освітній простір

ОПТИМІЗМ

ВДЯЧНІСТЬ

ВІДЧУТТЯ ЛІКТЯ

БАЖАННЯ САМОВДОСКОНАЛЮВАТИСЯ

КОНТРОЛЬ НАД СВОЇМИ ПОЧУТТЯМИ

УМІННЯ БАЧИТИ СВІТЛИЙ БІК ЖИТТЯ

УМІННЯ ПОМІЧАТИ ВЕСЕЛЕ ТА СМІШНЕ

ХІД УРОКУ

Робота класу "МІРКУЄМО РАЗОМ"

1. Учитель створює позитивну атмосферу в класі. Розказує учням про програму "Лідерські уроки".

- Вітаю, шановне товариство лідерів!
- Усміхнімося одне одному. Іноді усмішка (навіть і не зовсім щира) дає імпульс мозку і життя покращується...

2. Учитель повідомляє тему уроку. Учні разом з учителем міркують: "ЩО Ж ТАКЕ ЗВИЧКА"

- Звичка - це певний спосіб життя, манери поведінки. Вітатися, усміхатися, радіти, трудитися... Щоб сформувалася гарна звичка, потрібно докласти певних зусиль. З часом звичка стає потребою і приносить задоволення. Щоб сформувалася погана звичка, докладати зусиль не треба.

3. Учитель читає уривок із книги "Сім звичок високоефективних підлітків" Шона Кові про звичку. Попередньо ставить перед учнями запитання.

- Послухайте уважно уривок і дайте відповідь: **"НА ЩО ЗДАТНА ТВОЯ ЗВИЧКА?"**

СІМ ЗВИЧОК ВИСОКОЕФЕКТИВНИХ ПІДЛІТКІВ

Уривок з книги

"Я - твій постійний супутник. Я - твій найкращий помічник і найважчий тягар. Я штовхатиму тебе вперед або, навпаки, стримуватиму, щоб у тебе нічого не вийшло. Я цілковито у твоєму розпорядженні. Ти можеш запросто доручити мені половину того, що робиш, і я все виконаю швидко й точно. Мною легко керувати - просто треба поводитися зі мною твердо. Покажи мені точно, як ти хочеш щось робити, і вже за кілька разів я робитиму це на автоматі. Я - слуга всіх великих людей; але, на жаль, також і всіх невдах. Це завдяки мені великі люди стали великими. Це через мене невдахи стали невдахами. Я не машина, але працюю з машинною точністю - і з людською тямущістю. Можеш налаштувати мене на щось творче, можеш - на щось руйнівне. Мені однаково. Прибереш мене до рук, навчатимеш мене, поводитимешся зі мною твердо - покладу тобі до ніг увесь світ. Даватимеш мені волю - я тебе знищу.

- ТО ХТО Ж Я? - ТВОЯ ЗВИЧКА".

4. Відповіді на запитання учні записують на дошці у дві колонки.
(При потребі вчитель перечитує текст загадки).
Усі разом наводять приклади.

“НА ЩО ЗДАТНА ТВОЯ ЗВИЧКА”

1. Найкращий помічник	1. Найважчий тягар.
2. Штовхатиме тебе вперед.	2. Стримуватиме, щоб у тебе нічого не вийшло.
3. ...	3. ...

Робота в групах "ПОВАЖАЮ ДУМКУ КОЖНОГО"

5. Учні об'єднуються в групи.
Кожна група отримує картку із текстом "Сильні риси характеру" (За Даніелем Гоулманом)

- Наша школа є ШКОЛОЮ ЛІДЕРСТВА.
Це означає, що кожний з вас, доклавши зусиль, може стати благородною та ефективною людиною, здатною змінювати світ на краще.

СИЛЬНІ РИСИ ХАРАКТЕРУ

Картка для роботи в групі

1. Бути хоробрим та доблесним - не відступати перед загрозами, труднощами, відстоювати справедливість.
2. Бути працелюбним, наполегливим, старанним - доводити почату справу до кінця та досягати результатів.
3. Бути чесним щирим, цілісним - говорити правду, діяти щиро та природньо, не вдавати з себе когось іншого.
4. Бути життєстійким - уміти сприймати життя радісно та енергійно, вкладати душу у свої справи.
5. Бути добрим - налагоджувати та цінувати близькі стосунки з іншими людьми, уміти співпереживати їм, ділитися з ними та турбуватися про інших.
6. Бути неупередженим - однаково ставитися до людей: до представників інших народів, інших віросповідань, цінувати традиції різних народів та держав.
7. Уміти пробачати - прощати тих, хто вчинив "неправильно", спокійно сприймати недоліки інших та давати їм другий шанс, не бути мстивим.
8. Бути скромним - не сприймати себе як більш особливого, ніж є насправді. Нехай про вас краще розповідають справи, ніж слова.
9. Бути вдячним за все хороше, що відбувається в житті, завжди виражати свою вдячність.
10. Бачити світлий бік життя - помічати позитивне і смішне, по-доброму жартувати, сміятися та веселити інших.

6. Вчитель пропонує учням відео "Баранчик і Кролень".

Перед переглядом ставить запитання, а відповіді пропонує знайти в тексті "НАВИЧКИ СИЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ".

7. Команди представляють свою роботу.

- Яка гарна звичка з'явилася в головного героя, яка допомагатиме тепер йому все життя?

- Що було б, якби Баранчик не зміг би знайти в собі сили і залишився в печальному настрої?

- Відповіді знайдете на картці "Навички сильного характеру"

Особистісна рефлексія "ЗВЕРНУТИ УВАГУ ВГЛИБ СЕБЕ"

8. Бесіда про здатність людини заглядати вглиб себе. Феномен РЕФЛЕКСІЇ.

- Знаєте, що нас, людей, відрізняє від представників тваринного царства?

- Здатність людини аналізувати свої вчинки, почуття, думки. Тобто звертати увагу вглиб себе: думати над тим, що правильно роблю, а що ні; які почуття маю - смуток чи радість, приязнь чи заздрість... У психології цей феномен називається РЕФЛЕКСІЯ.

- Здатність до рефлексії дає можливість упоратися з невпевненістю в собі, навчитися бачити добре і світле в житті, бути чесним, тобто розвинути ще багато корисних навичок.

- Людина, яка вміє заглядати вглиб себе, може змінюватися зсередини. Світ навколо неї теж буде змінюватися.

9. Вчитель пропонує дітям виконати вправи на рефлексію.

- Пропоную зараз кожному з вас заглянути вглиб себе, критично подивитися на себе збоку, відповісти самому собі на запитання.

10. Дати учням час на міркування. При потребі учні можуть використати картку "НАВИЧКИ СИЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ".

1. Які звички роблять мене успішною людиною?

2. Які звички роблять мене невдахою?

11. Учні за бажанням можуть поділитися своїми думками.

- Одна мудра людина сказала: "Якщо ви будете продовжувати робити те, що завжди робили, ви продовжите отримувати те, що завжди мали".

Особистий лідерський проєкт "СПОСТЕРІГАЮ ЗА СОБОЮ"

12. Учитель пропонує дітям протягом тижня спостерігати за собою. Дає учням поради.

1. Ви йдете до школи або просто дивитесь у вікно, сидите в класі або граєте у футбол, спілкуєтеся з друзями, дивитесь відео, обідаєте або вечеряєте з сім'єю... У цей час кожна людина про щось думає або щось відчуває. Зафіксуйте свої думки або емоції в цю мить.

2. Спостерігайте за собою протягом тижня: відчуйте свою унікальність, обмірковуйте свої вчинки, помічайте свої досягнення і помилки в навчанні, у спілкуванні, аналізуйте свої взаємини з рідними, друзями...

Емпатійне спілкування

13. Усі вільно спілкуються, діляться своїми враженнями. Учитель знаходить для учнів слова, що надихають, слухає думку дітей.

- Чи сподобався вам урок?
- Чи є бажання змінюватися?
- Чи відчуваю я в собі сили змінювати себе і світ навколо?

14. Учитель просить одного з учнів прочитати текст із книги "Сім звичок високоефективних підлітків" Шона Кові від першої особи.

СІМ ЗВИЧОК ВИСОКОЕФЕКТИВНИХ ПІДЛІТКІВ

Уривок з книги

Так, навіть попри всі теперішні виклики, жити в наші дні просто чудово. Ми (Я) можемо робити стільки добра, можемо допомагати стільком людям. Як висловився один мудрий лідер, "Жити в наші часи - це щось величне. Тепер ми (Я) можемо мати вдесятеро більший вплив, ніж могли б у спокійнішу епоху".

Але ти (Я) маєш багато свободи і можливостей - більше, ніж будь-яке покоління, що жило досі. І це тягне за собою велику відповідальність.

ЛІДЕРСЬКІ НАВИЧКИ:

Мистецтво самопрезентації та красномовства.

Грачова Людмила

учитель початкових класів

Ритор має навчати, приносити задоволення та справляти сильне враження

Бути прийнятим та схваленим суспільством є однією з потреб людини. А як же представити себе так, щоб інші не кепкували, а зрозуміли та поважали?

Сьогодні нам необхідно говорити про таку цінну навичку "Мистецтво самопрезентації і красномовства" Адже здатність себе гідно представити, правильно розповісти про себе і свої таланти часом не менш важлива, ніж наявність у нас цих самих талантів.

Чи доводилося вам бачити, як часом перетворюється непоказна, звичайнісінька на вигляд людина, варто їй лише заговорити? Ще вчора ви б пройшли повз неї, не помітивши, а сьогодні вона здається вам такою цікавою, привабливою, наповненою внутрішнім світлом. А буває навпаки: і вигляд має презентабельний, і є в людини якась загадка. Та варто заговорити, як загадковість зникає і швидко з'ясовується, що слухати не цікаво і говорити немає про що.

Люди з різних причин не вміють себе презентувати. Комусь заважає зайва скромність і невпевненість у собі, хтось просто від природі мовчун, хоча має глибокі знання, а хтось вважає, що не зобов'язаний ні під кого підлаштовуватися. Але, як би там не було, усі ми пов'язані з життям і стосунками людей у суспільстві, тому вміння подавати себе дуже важливе. А головне - цьому можна навчитися.

Я вважаю, що участь у проєкті "Лідерство, засноване на цінностях" дозволить мені не тільки дітей навчати цьому мистецтву, а й самій учитися та долати особисті пороги невпевненості. На думку спадають слова Цицерона, громадського діяча і блискучого оратора давнини: "Найкращий оратор той, який своїм словом навчає слухачів, приносить задоволення, справляє на них сильне враження", - які цілком актуальні у XXI столітті.

Формування в учнів навички "Мистецтво самопрезентації і красномовства" я реалізувала на матеріалі книги Наталії Харченко та Наталії Шпиг "Мистецтво самопрезентації". На основі її змісту для учнів третього класу було спроектовано і проведено низку уроків, проєктів та інших заходів під назвою "Уроки самопрезентації", які проходили щотижня як години спілкування, а також під час уроків "Літературне читання" та "Я досліджую світ". Основна ідея даного проєкту - навчити дітей говорити логічно та художньо, уміти повернути до себе увагу та показати себе з найкращого боку.

План-карта
ІНТЕГРОВАНОГО ПРОЄКТУ З ПРЕДМЕТІВ:
“Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ” ТА “ЛІТЕРАТУРНЕ ЧИТАННЯ”

3 клас

“ІНТЕГРОВАНА ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ З УВЕДЕННЯМ ЛІДЕРСЬКОГО ВЕКТОРА”

НАЗВА ПРОЄКТУ:

МІЙ РІД, МОЯ РОДИНА

ЛІДЕРСЬКІ НАВИЧКИ:

1. МИСТЕЦТВО САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ ТА КРАСНОМОВСТВА.
2. ЦИФРОВА НАВИЧКА.
3. НАВИЧКА ЖИТТЄВОЇ РІВНОВАГИ.

**ПІД ЧАС ПРОЄКТУ УЧНІ
НАВЧАТИМУТЬСЯ:**

1. Розвивати впевненість у собі.
2. Говорити чітко, виразно, керувати своїм голосом.
3. Відповідально ставитися до підготування власного виступу.
4. Добирати аргументи, переконувати слухачів, обстоювати свою думку.
5. Користуватися ораторськими прийомами, які дозволять зробити виступ таким, що запам'ятовується.
6. Чітко формулювати думки, ідеї та впевнено їх проголошувати.
7. Спілкуватися з родиною, друзями, брати участь у спільнотах за інтересами.
8. Тримати емоційний баланс.
9. Дивитися з оптимізмом на життя.

Цінності, якими вчитель наповнюватиме освітній простір

ВДЯЧНІСТЬ СІМ'Ї ТА РОДИНИ
ВІДЧУТТЯ ПРИЧЕТНОСТІ ДО СВОГО НАРОДУ
УМІННЯ ВКЛАДАТИ У СВОЮ СПРАВУ ДУШУ
ЦІКАВІСТЬ ТА ДОПИТЛИВІСТЬ
ТВОРЧЕ МИСЛЕННЯ ТА ОРИГІНАЛЬНІСТЬ
ЗАДОВОЛЕНІСТЬ ВІД ЗАВЕРШЕННЯ СПРАВИ

ОПИС ПРОЄКТУ

Перший етап: Організація класу

1. Повідомлення теми, мети.
2. Визначення кінцевого результату проєкту.
3. План роботи та завдання.

1. Під час **“Години спілкування”** учитель та учні говорили про важливість сім'ї в житті кожної людини, про історію родини, про родинне дерево.

2. Для проєкту обрали разом тему **“Мій рід, моя родина”** та визначили, з якою метою будуть досліджувати цю тему.

3. Разом з дітьми визначили, яким має бути кінцевий результат.

4. Учні внесли свої пропозиції щодо послідовності виконання завдань.

Другий етап: Підготовлення

4. Міркування з теми **“Мій рід. Моя родина”**
5. Збір матеріалів про свою сім'ю та родину.

1. На уроках **“Я досліджую світ”** учні разом з учителем міркували на такі теми:

- **“Чому сім'я найголовніша в нашому житті”**;
- **“Що я знаю про історію свого роду”**;
- **“Традиції моєї сім'ї”**.

2. Учні брали інтерв'ю у своїх батьків та родичів про історію, реліквії та традиції їхніх родин.

Третій етап: Проєктна робота

6. Опрацювання зібраного матеріалу.
7. Систематизація та коригування отриманої інформації.

1. Діти разом з батьками уточнювали та систематизували інформацію про свій рід.

2. У школі разом з учителем під час годин спілкування створювали макет проєкту **“Мій рід, моя родина”**.

Четвертий етап: Оформлення робіт та підготовлення до виступу

8. Оформлення учнівських робіт.
9. Створення презентації, фотоколажу.
10. Підготовлення до виступу перед однокласниками.

На уроках "**Літературне читання**" учні під керівництвом учителя опрацьовували такі складові лідерської навички "Мистецтво самопрезентації та красномовства":

1. Чітко висловлювати свої думки.
2. Виразно говорити.
3. Керувати своїм голосом.
4. Користуватися ораторськими прийомами, які дозволять зробити виступ таким, що запам'ятовується.

П'ятий етап: Презентація учнівських проєктів

11. Створення атмосфери свята.
На дошці - плакат зі словами:
Роде наш красний,
Роде наш прекрасний! -
Не цураймося, признаваймося...
Звучить пісня Р. Квінти "Одна калина за вікном..."

Під час "**Години спілкування**" учні разом з учителем спілкуються, розповідають про свою роботу в проєкті разом з родиною, демонструють свої фотоколажі, презентації, знайомлять усіх з родинним деревом.

Відповідають на запитання однокласників.

Шостий етап: Підбиття підсумків учнівських проєктів

12. Самоаналіз особистісного зростання учнів.

1. Про свої враження від участі в проєкті учні поділилися на уроці "**Я досліджую світ**", розказали про цікаву роботу сім'ї та всієї родини, захопиви історії з життя бабусь та дідусів, а також історії про прабабусь та прадідусів, про різні історичні часи, які проживали їхні предки, як разом складали родинне дерево.

2. Також кожний оцінив свої досягнення:

- Я став говорити більш чітко та виразно ...
- Я навчився керувати своїм голосом...
- Я чітко формулюю свої думки...

ЛІДЕРСЬКІ НАВИЧКИ:

Емоційний інтелект.

Комунікативні та організаторські навички.

Суржко Юлія

учитель початкових класів

Спілкування та емоції - це тотожні значення для дитини

Людина не може існувати без соціуму. Бути інтровертом у сучасному світі стає все важче, а інколи й неможливо. Спілкування, дискусії, діалоги та монологи вже давно перестали бути синонімами "живого" спілкування. Ми все частіше можемо зловити себе на думці, що ведемо активну розмову, не вимовивши ні слова: у листуванні в месенжерах, у коментарях до цікавого чи обурливого посту, в листуванні з учнем чи вчителем, і просто на платформах для розвитку. Тому допомогти дитині опанувати способи ведення різних видів спілкування є найважливішим викликом сьогодення.

Усе, що здається нам таким буденним і природним у спілкуванні з іншими, для маленької людини є величезним океаном, який містить у собі сотні прихованих течій:

- Як правильно почати чи закінчити розмову?
- Як висловити свою думку, але не образити співрозмовника?
- Чому необхідно дати шанс висловити свою точку зору до кінця?
- Як з повагою ставитися до думки співрозмовника, але мати власну точку зору?

Спілкування та емоції для учнів початкової школи мають абсолютно тотожні значення. У молодшому шкільному віці все спілкування з однолітками, друзями, учителями, незнайомцями переплітається з певним емоційним станом дитини в цей конкретний час.

Навчити дітей керувати своїми емоціями, не приховувати їх, не боятись "виставляти напоказ" такі "незручні" емоції, як злість, незадоволеність, образу, уміти виявляти позитивні емоції, поділитись ними з оточенням, дати відчутти радість своїм почуттям, надихнути ними, навчитися не переносити на себе поганий настрій тих, хто поруч, не брати на себе негатив інших, а вміти підтримати людину і переключити на інший лад - у цьому вбачаю своє покликання і як вчителя, і як людини.

План-карта ГОДИНИ СПІЛКУВАННЯ 2 клас

“ГОДИНИ СПІЛКУВАННЯ З УВЕДЕННЯМ ЛІДЕРСЬКОГО ВЕКТОРА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ”

ТЕМА ЗАНЯТТЯ:

ПРО ПОЧУТТЯ І СПІВЧУТТЯ

ЛІДЕРСЬКІ НАВИЧКИ:

1. ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ.
2. КОМУНІКАТИВНІ ТА ОРГАНІЗАТОРСЬКІ НАВИЧКИ.

ПІД ЧАС ЗАНЯТТЯ УЧНІ НАВЧАТИМУТЬСЯ:

1. Толерантно (у безоцінній манері) висловлювати свої негативні почуття (невдоволення, образу).
2. Розуміти почуття інших людей, співчувати і співпереживати.
3. Відрізнити "відтінки" емоцій, правильно оцінювати та реагувати на них.
4. Розповідати про свої емоції та емоції тих, хто поруч.
5. Розрізнити поняття "почуття" і "співчуття".
6. Описувати ознаки невербального вияву почуттів (як вони виявляються в міміці, жестах, положенні тіла).
7. Ставити себе на місце іншого.
8. Співпрацювати в команді.
9. Перекопувати та надихати команду на вирішення поставлених цілей.

Цінності, якими вчитель наповнюватиме освітній простір

СПІВПЕРЕЖИВАННЯ
БАЖАННЯ ДОПОМАГАТИ
УМІННЯ БАЧИТИ СВІТЛИЙ БІК ЖИТТЯ
ВДЯЧНІСТЬ УЧИТЕЛЕВІ І ДРУЗЬЯМ
ЗАДОВОЛЕНІСТЬ ВІД СПІЛКУВАННЯ
УМІННЯ БУТИ ПРИЯЗНИМ ДО ЛЮДЕЙ

ХІД УРОКУ

Робота класу

1. Учитель створює атмосферу довірливих стосунків.

Учням пропонується створити побажання, комплімент один одному. Гра "Ланцюжок компліментів".

2. Учитель дає завдання пошуково-дослідницького характеру.

- Друзі, хочу запропонувати вам розмалювати нашу зустріч приємностями. Скажіть своєму однокласнику праворуч комплімент. Спробуйте не повторювати компліменти, які вже лунали.

- Діти, кожен з вас у цю хвилину переживає певні почуття:

- Хтось із нетерпінням чекає - про що ж ми поговоримо сьогодні?

- Когось зацікавили герої нашого заняття (на дошці картинки героїв мультику "Думки навиворіт": Гнів, радість, сум, огида, страх),

- Комусь, можливо, нудно...

- А хтось відчуває тривогу, навіть не зрозуміло, чому це так...

І це все абсолютно природно.

Індивідуальна робота

3. Учитель пропонує гру "Я відчуваю ..., коли Я...". У довільному порядку вчитель роздає дітям картинку героя мультика з відповідною емоцією "гнів, радість, сум, огида, страх" і просить розказати, які ситуації з життя найчастіше викликають таку емоцію. Діти самостійно мають дати відповідь на запитання.

4. Наступна гра "Яка емоція керує?". Учні по черзі дістають із мішечка аркуш з описом ситуації, яка траплялася з їхніми однокласниками і намагаються описати його/її емоції. Аркуш потрібно розмістити

Гра "Я відчуваю ..., коли Я..."

- Подивіться, будь ласка, на зображення емоції на картці, яка у вас у руках.

- Яка реальна ситуація з вашого життя першою спадає на думку?

- Чи подобались вам ці відчуття?

- Маринка загубила улюблену ручку.

- Максим забув вдома ланч-бокс.

- В Оленки народилася сестричка.

- Миколка захворів напередодні Дня народження.

поруч з відповідною карткою-емоцією з мультфільма.

Важливо! Діти мають описувати саме емоції дітей, а не власні. Звертайте увагу, що діти не повинні виносити оціночні судження: **правильно/неправильно, можна/не можна тощо.**

5. Учитель робить підсумок.

- Я запропонував Назару цукерку.
- Віра мовчазна цілий день, не хоче гратися.
- Антон вихваляється новим пеналом.
- Михайло бігає та штовхає інших дітей.

- Чудово! Ми щойно вчилися розпізнавати емоції тих, хто навколо. І з'ясувалося, що всі емоції важливі для людини. Вони допомагають пізнавати світ і краще розуміти його.

Робота класу

6. Учитель пропонує дітям переглянути навчальний мультфільм.

"Корисні підказки 2. Школа доброго настрою"

(<https://www.youtube.com/watch?v=kUY-QzskELk>).

Після перегляду вчитель і діти міркують, відповідають на запитання.

- Яка головна риса пана?
- Чому з ним усі хотіли товаришувати?
- Чи підтримуєте ви ідею створення Школи доброго настрою?
- Чи хотіли б ви навчатися в такій школі?
- Яку рису хотіли б "прокачати"?

Робота парами

7. Учитель пропонує учням на основі переглянутого мультика створити "Дошку доброго настрою" (з порадами з мультику).

- Ми з вами також є учнями "Школи доброго настрою". Давайте разом створимо дошку, що нагадуватиме про поради Пана Добрика.

**Перша порада: "Шукай хороше у всьому".
Гра в парах "Шукай добринку".**

Перша дитина вигадує прикрий випадок, що може статися, а інша - вигадує, як можна поглянути на цю ж ситуацію з позитивного боку.

- Маринко, згадай випадок, який тебе дуже засмутив...

- Сергійку, що порадиш Маринці, щоб вона подивилася на цю ситуацію з іншого, позитивного боку?

Завдання для сім'ї

Друга порада: "Радій тому, що навколо".
Гра "Загостри відчуття".

- Пограйте в таку гру вдома з батьками під час вечері. Необхідно "загострити" по черзі різні органи відчуття (зір, слух, нюх, смак і дотик), і попросити кожного з рідних, щоб назвав, яку емоцію йому приносить це відчуття.

Третя порада: "5 хороших новин".
Продумати разом з батьками способи до заохочення проведення такої гри.

- Пропоную вам записувати або розказувати мамі щовечора 5 хороших новин, що трапились протягом дня.

Четверта порада: "Покращуй свій настрій".
Придумати "підвищувачі" настрою (танці, прогулянка, цукерка, друг, ...).

- Кожен з нас знає, що найкраще піднімає нам настрій. Поділіться, будь ласка, своїм рецептом, що заряджає вас позитивом.

П'ята порада: "Даруй добрий настрій іншим".

- Можна придумати безліч добрих справ, достатньо лише подивитися навкруги.

Емпатійне спілкування

8. Учитель висловлює подяку учням за приємне спілкування, за чудову роботу і цікаві відповіді. Розказує, як приємно було йому дивитися на добрі стосунки між дітьми, взаємодопомогу і прояви доброти.

- Друзі, ми з вами з'ясували, що всі події не залишають нас байдужими і викликають певні почуття - приємні і неприємні.

- Приємні почуття повідомляють, що нам нічого не загрожує, а неприємні - сигналізують про небезпеку чи порушення наших прав. Треба зважати на свої почуття і вчасно повідомляти про них, але так, щоб нікого не ображати. Також необхідно зважати на почуття інших людей. Для цього треба розвивати здатність до співчуття. Співчуття - це вміння поставити себе на місце іншого, зрозуміти і відчувати те, що й він.

9. Завершальна вправа. Діти та вчитель утворюють коло, беруться за руки і трічі промовляють: "Ми - молодці!"

- Ви чудово сьогодні справилися з усіма завданням. Я вас дуже ціную і люблю! Подякуймо! Ви - мені, а я - вам.

ЛІДЕРСЬКІ НАВИЧКИ:

Емоційний інтелект.

Когнітивна гнучкість.

Пархоменко Лариса

учитель фізики

Підготувати дитину до життя

Вінстон Черчіль якось сказав: "Шкільні вчителі володіють владою, про яку прем'єр-міністри можуть тільки мріяти". Отож я про відповідальність і про покликання такої професії, як учитель.

Свою особисту відповідальність перед суспільством і свій емоційний поклик як людини, що кожного дня заходить до класу і бачить 30 пар дитячих очей, які дивляться на тебе, як на прем'єр-міністра, я бачу в тому, щоб підготувати кожного з них до життя.

У цей дещо розмитий вислів зі шкільної лексики "підготувати кожного до життя" я вкладаю дуже конкретний зміст - створити такі умови, щоб дитина стала більш стресостійкою і гнучкою в мінливих умовах, розуміла себе та свої емоції, керувала ними, але ще більш важливо - навчилася розуміти та приймати емоції інших людей. І саме це дорога, яка веде кожного з нас до особистого статусу - людина добра, достойний лідер, гідний українець.

А ще я вчу дітей працювати не в колективі, а в команді. У команді не завжди всі мені подобаються і я не всім подобаюся, але ми разом досягаємо успіху в проєкті.

Я вчу дітей говорити про свої проблеми, просити про допомогу, приймати цю допомогу. Учу вирішувати свої проблеми самостійно. І головне - завжди розвиватися, прагнути нових знань, шукати нових горизонтів.

Як я це роблю? Це систематична робота на уроках фізики, під час годин спілкування, у подорожах, у повсякденному житті, під час яких учні навчаються взаємодіяти одне з одним, ефективно працювати в команді, навчаються критично мислити, свідомо працювати з інформацією. А ще - під час інтегрованих уроків, у проєктній діяльності, під час проведення конкурсів та олімпіад, створення робіт для МАН, онлайн уроків та лекцій викладачів міжнародних шкіл та організацій... Усього не злічити. І кожний вдалий мій крок сьогодні - це реальний пазл у їхній дорослій картині світу.

План-карта УРОКУ ФІЗИКИ

9 клас

“УРОК ЗА ДЕРЖАВНОЮ ПРОГРАМОЮ З УВЕДЕННЯМ ЛІДЕРСЬКОГО ВЕКТОРА”

ТЕМА УРОКУ:

ДИСПЕРСІЯ. УТВОРЕННЯ КОЛЬОРІВ.

ЛІДЕРСЬКІ НАВИЧКИ:

1. КРЕАТИВНІСТЬ.
2. ЦИФРОВА НАВИЧКА.
3. КОМУНІКАТИВНІ ТА ОРГАНІЗАТОРСЬКІ НАВИЧКИ.
4. ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ.

**ПІД ЧАС ПРОЄКТУ УЧНІ
НАВЧАТИМУТЬСЯ:**

1. Розмірковувати над такими поняттями: що є світло, що таке колір, як працює світлофільтр.
2. Висловлювати думки про таке явище як веселка.
3. Пояснювати колір неба під час сходу і заходу сонця та вдень; яким бачать небо космонавти; яким є небо на Венері; колір снігу і льоду.
4. Нестандартно й оригінально мислити, генерувати нові ідеї у співпраці з іншими.
5. Відрізняти достовірні факти від недостовірних, шукати джерела для перевірки правдивості інформації.
6. Уміти слухати та спостерігати, уявляти й розуміти кілька можливих варіантів розв'язання поставлених задач.
7. Створювати та згуртовувати команду.
8. Толерантно спілкуватися та ефективно співпрацювати.

Цінності, якими вчитель наповнюватиме освітній простір

ЗДАТНІСТЬ БАЧИТИ СВІТ, СПОВНЕНИЙ СЕНСУ
ЦІКАВІСТЬ ДО СПОСТЕРЕЖЕННЯ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ
ТВОРЧЕ МИСЛЕННЯ ТА ОРИГІНАЛЬНІСТЬ
БАЖАННЯ ДОПОМАГАТИ
ВДЯЧНІСТЬ ЗА СПІЛКУВАННЯ
ЗАДОВОЛЕНІСТЬ ВІД ЗАВЕРШЕННЯ СПРАВИ

ХІД УРОКУ

Робота класу

1. Учитель створює позитивну атмосферу довіри, взаєморозуміння та співпраці.

- Добрий день. Сьогодні ми з вами продовжуємо пізнавати навколишній світ, вивчати закони природи і далі дивуватися простоті у складних явищах.

2. Учитель пропонує учням відповісти на запитання, що вони знають про веселку, і таким чином вводить їх у навчальну тему.

- Чи знаєте ви, що таке веселка?
- Сьогодні ми з вами про веселку поговоримо детальніше.

3. Далі вчитель оголошує тему уроку.

- Тема нашого уроку звучить так: "Дисперсія" та "Утворення кольорів".

4. Мотивує до навчальної діяльності.

- Де і як, на вашу думку, знадобляться нам ці знання?

- Чи є необхідність вивчати цю тему?

- Маю надію, що в кінці заняття ви всі знатимете відповідь на це запитання.

5. Учитель повідомляє учням задачі уроку. Пропонує їм завдання проблемно-пошукового характеру, відповідь на яке вони мають знайти, працюючи в групах, а потім поділитися своїми знаннями з однокласниками.

- Завдання перед нами стоїть наступне: працюючи в групі, ви спробуєте знайти та сформулювати відповіді на такі запитання:

1. Що таке явище дисперсії?

2. Що таке спектр?

3. Що таке колір?

4. Які є основні кольори?

5. Чому світ різнокольоровий?

Робота в групах

6. Учні об'єднуються в групи. Потім обговорюють питання важливості роботи в команді.

- Наша перша задача - об'єднатися в команди.

- Друга задача - визначити, хто буде представляти команду, тобто буде її лідером.

- Третя задача - поміркувати, що дає робота в команді? Або чому ми навчаємося, працюючи в команді? Адже можна й наодинці...

Дискусія

7. Кожній групі учнів учитель дає певне завдання з метою, щоб діти навчилися працювати з інформацією та аналізувати її, обговорюючи з однолітками. У команді учні також мають можливість навчати одне одного.

8. Команди представляють свою роботу. Учні разом з учителем обговорюють відповіді на поставлені запитання. Потім порівнюють отриману інформацію з різних джерел - з Інтернету, з підручника та аналізуючи досліди. Разом роблять висновок.

- Завдання для першої групи:
Дібрати інформацію на поставлені вище запитання за допомогою підручника.
- Завдання для другої групи - подібне:
Дібрати інформацію на поставлені вище запитання з Інтернет-ресурсів.
- Третя група має іншу задачу:
Підготувати і провести дослід по розкладанню світла в спектр, по змішуванню фарб і по змішуванню світла.
- Після цього ми проаналізуємо та порівняємо отримані результати першої, другої, третьої груп і зробимо висновок.

- Ми на уроці не лише здобуємо нові знання, ми вчимося працювати в команді. Уміння створити команду і співпрацювати - хороша лідерська навичка для вашого життя.

Самостійна робота. Тест

9. Учитель дає учням онлайн-тест. Учні мають можливість перевірити себе та оцінити, наскільки добре кожний з них зрозумів матеріал, проаналізувати, де була помилка, і таким чином покращити свій результат.

Додатковий бал також кожний може отримати, якщо допоможе іншим учням проаналізувати тест та пояснити їм незрозуміле.

Велика увага приділяється належній аргументації.

- Тест складений таким чином, що на перший погляд всі відповіді можуть бути правильними. Але не все так просто. Ваша задача не відтворювати отриману інформацію, а вчитися аналізувати її.

АВТОРСЬКИЙ ТЕСТ

Пархоменко Лариса

1. У флакон зеленого кольору налили червоне чорнило. Який колір побачимо?

- А. Зелений
- Б. Червоний
- В. Білий
- Г. Чорний
- Д. Синій

2. Сніг і лід - це вода. Чому сніг білого кольору, а лід майже чорний?

- А. Це різні стани води.
- Б. Сніг дає розсіяне відбивання, а лід - дзеркальне.
- В. Кожне тіло має свій колір.

3. Чому сигнал світлофора, що забороняє рух, є червоного кольору?

- А. Червоний - основний колір.
- Б. Червоний менше розсіюється, його далі видно.
- В. Червоний колір викликає страх і примушує бути уважними.

4. Подивіться на будинок. Чому вдень вікна темні, а стіни світлі?

- А. Стіни, як правило, фарбують світлою фарбою. Скло сірого кольору.
- Б. Від стін розсіяне відбивання, а скло заломлює світло.
- В. Скло поглинає все світло, а стіни відбивають світло.

Емпатійне спілкування

10. Діти і вчитель розмірковують над важливістю знань, які вони отримали на уроці, в їхньому житті, аргументують свої відповіді. Учитель дає коментарі щодо почутого. Із задоволенням спілкується зі школярами.

- Як ви вважаєте, чи важливими є здобуті на уроці знання?

- Чи отримували ви насолоду від процесу навчання?

- У сучасному світі важливо вміти комунікувати?

- Чи допомогла робота в команді зрозуміти, наскільки можете ефективно співпрацювати?

Мій особистий проєкт "Я Є УКРАЇНА"

11. Учитель пропонує учням поміркувати над запитаннями.
Відповіді можна готувати разом із сім'єю

- ЯКІ ПРОСТІ СПРАВИ Я МОЖУ РОБИТИ ВЖЕ ЗАРАЗ, ЩОБ МОЯ КРАЇНА СТАЛА У РЯД СВІТОВИХ ЛІДЕРІВ?

ЛІДЕРСЬКІ НАВИЧКИ:

Самонавчання та саморозвиток.

Мистецтво самопрезентації та красномовства.

Букреєва Ірина

учитель хімії

Комікси не для розваг

Багато хто із нас, дорослих, згадує про своє шкільне навчання трохи із сумом. Нецікавий, занадто науковий матеріал підручника геть не приваблював допитливого школяра. Шкільне навчання перетворювалось на марудне зазубрювання формул, наукових понять та законів.

Але сучасний учитель має можливість змінити цю ситуацію. У нього в руках безліч інструментів, і головне - той допитливий учень, який "на ти" із цифровими технологіями. Він мобільний та креативний і може бути співавтором кожного вашого уроку.

На своїх уроках хімії я помітила, що учні набагато швидше сприймають і аналізують візуальну інформацію, аніж текстову. І звідси в мене виникла ідея перетворювати наукові визначення на яскраві асоціативні малюнки, які запам'ятовуються і згодом візуалізуються в пам'яті дитини. Тобто візуалізація в цій ситуації стає досить зручним та доречним інструментом для створення якісного освітнього простору, коли інформація надходить до нас не просто у вигляді набору букв, а з картинками, схемами, анімацією та іншими візуальними цікавинками.

Так у мене народилася ідея створення коміксів. "А давайте ЗАКОМІКСУЄМО всі ці складні поняття та закони і зробимо їх своїми друзями!" - запропонувала я учням. Як сказав популярний автор коміксів Джошуа Елдер, "Комікс - це ложка цукру, яка допоможе проковтнути ліки!". Діти із задоволенням підхопили мою ідею.

На уроках хімії їм були запропоновані навчальні теми для створення комікс-проектів за власною ідеєю та сценарієм. Над проектом вони могли працювати як індивідуально, так і в команді. Щоб створити готовий навчальний продукт, учні поєднували знання і вміння з різних предметів: хімія, біологія, інформатика, українська література. І це прекрасний доказ того, що STEM навчання в дії, а робота над комікс-проектами - це абсолютно радісне навчання!

Варто зауважити, що під час роботи діти мали можливість розвивати свої лідерські навички - уміння спілкуватися і створювати команду, доносити і захищати свої креативні ідеї, а також розширювати та вдосконалювати цифрові навички.

План-карта ІНТЕГРОВАНОГО ПРОЄКТУ З ПРЕДМЕТІВ: ХІМІЯ, БІОЛОГІЯ, ІНФОРМАТИКА, УКРАЇНСЬКА МОВА

11 клас

“STEM ПРОЄКТИ З УВЕДЕННЯМ ЛІДЕРСЬКОГО ВЕКТОРА”

НАЗВА ПРОЄКТУ:	Комікси не для розваг, а для пізнання науки: "Органічна хімія навколо нас"
ЛІДЕРСЬКІ НАВИЧКИ:	1. КРЕАТИВНІСТЬ. 2. КОГНІТИВНА ГНУЧКІСТЬ. 3. ЦИФРОВА НАВИЧКА. 4. МИСТЕЦТВО САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ ТА КРАСНОМОВСТВА. 5. САМОНАВЧАННЯ ТА САМОРОЗВИТОК.
ПІД ЧАС ПРОЄКТУ УЧНІ НАВЧАТИМУТЬСЯ:	1. Створювати план роботи над проєктом. 2. Відбирати актуальні інформаційні та наукові джерела для роботи та систематизувати їх. 3. Застосовуючи творчий підхід та навички красномовства, створювати власний сценарій коміксу. 4. Використовувати цифрові технології для створення навчального продукту. 5. Працювати в команді і бути готовим прийняти думку інших. 6. Презентувати свій комікс-проєкт перед учнівською громадою та обстоювати свою власну думку під час захисту проєкту.

Цінності, якими вчитель наповнюватиме освітній простір

ТВОРЧИЙ ПІДХІД ДО ПІЗНАННЯ НАУКИ
АСОЦІАТИВНЕ СПРИЙНЯТТЯ СВІТУ
НЕ БОЯТИСЯ БУТИ “БІЛОЮ ВОРОНОЮ”, МИСЛИТИ НЕ ТАК ЯК УСІ
УМІННЯ БАЧИТИ КРАСУ В ДРІБНИЦЯХ
КОМАНДНИЙ ДУХ
ЗАДОВОЛЕНІСТЬ ВІД ЗАВЕРШЕННЯ СПРАВИ

ОПИС ПРОЄКТУ

Перший етап

1. Вирішення організаційних питань.

Учні отримують тему комікс-проєкту **"Органічна хімія навколо нас"**.

Учитель формулює мету, завдання, визначає вид кінцевого продукту та термін виконання проєкту.

Учні продумують умови розв'язання визначених завдань та формулюють питання до вчителя.

Другий етап

2. Планування роботи над проєктом.

Під час створення плану роботи учень має поставити перед собою питання:

- Як має виглядати мій комікс?
- Кого залучити до співпраці?
- Чому я маю навчитися та які технології використати?
- Скільки часу я маю витратити на роботу над коміксом?
- Як я можу поєднати свої знання та вміння з різних предметів в роботі над коміксом?

Третій етап

3. Збір довідникової інформації.

На цьому етапі учень має опрацювати довідникові матеріали з теми проєкту (схеми, таблиці, літературу) і зібрати потрібну наукову інформацію, після чого систематизувати її та підготувати для наповнення коміксу.

Четвертий етап

4. Формування сценарію коміксу.

Учень створює основний сценарій подій у коміксі та діалоги його героїв.

Креативне мислення та красномовність на цьому етапі буде запорукою успішного результату.

П'ятий етап

5. Цифрова імплементація проєкту.

Учень визначає цифрову платформу для виконання коміксу.

Потім створює розкадровку матеріалу, наповнюючи її науковою інформацією з предмету (закони, формули, хімічні поняття) та діалогами.

Результатом виконання цього етапу має бути завершений і готовий для презентації комікс.

Шостий етап

6. Презентація проєкту.

Учень або команда, використовуючи свої творчі здібності, мають продемонструвати власний комікс учнівській спільноті, відповісти на їхні запитання та, застосовуючи навички самопрезентації та красномовства, здійснити захист власного проєкту.

Сьомий етап

7. Підбиття підсумків проєкту.

Необхідно провести рефлексію проєктної роботи, тобто відповісти собі на запитання:

"Що було досягнуто?",

"У чому виникли проблеми, труднощі та як їх подолати в майбутньому?",

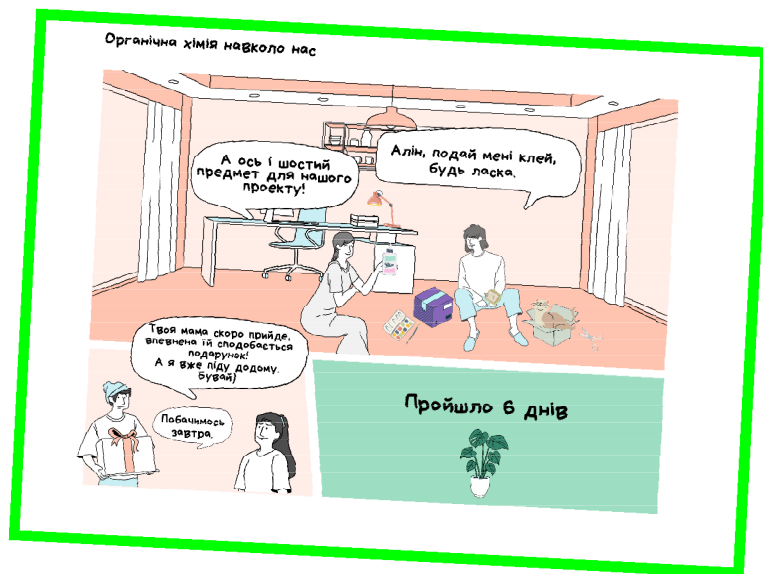
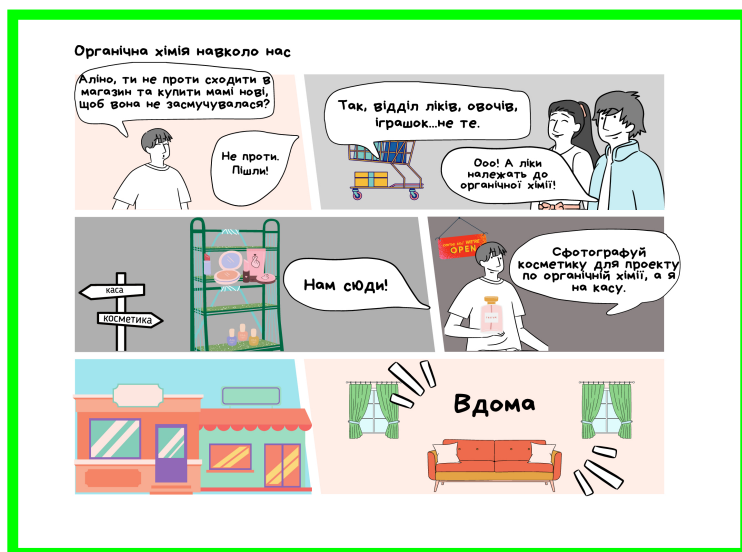
"Чи задоволений я результатом?".

Комікси не для розваг, а для пізнання науки:

"ОРГАНІЧНА ХІМІЯ НАВКОЛО НАС"

Зразки проєктних робіт учнів

ЛІДЕРСЬКІ НАВИЧКИ:

Навичка життєвої рівноваги.

Комунікативні та організаторські навички.

Сулява Олена

учителька початкових класів

Розкрий найкраще в собі

У нашому спільному освітньому проєкті “Лідерство, засноване на цінностях” я обрала тему “Навички життєвої рівноваги”. Чому так? Бо це і про культуру, і про здоров'я. І саме з цим посланням я хочу звернутися до своїх учнів, своїх колег і, врешті, до всього людства.

Про культуру, тому що людина, яка працює зі своїми емоціями, уміє чітко і зрозуміло описувати свої почуття, думки, стани, сказати і вислухати, прожити емоцію та адаптувати її до соціального середовища, створює суспільно прийнятну ауру навколо себе. З такою людиною добре і приємно спілкуватися, відповідно вона здатна досягти кращих результатів у кар'єрі та особистому житті.

Про здоров'я, тому що емоційна сфера людини напряму пов'язана з її здоров'ям. Якщо людина не розуміє своїх емоцій, не вміє їх приймати, адаптувати до соціокультурного середовища, то знаходиться в постійному стресі, розладі між природним переживанням емоції та вимогами соціуму з його правилами, настановами, пріоритетами.

Може виникнути думка, що навички життєвої рівноваги самі собою сформуються в результаті дорослішання дитини, з часом, з досвідом. Частково це так. Але є різниця між тим, щоб навпомацки блукати в темній кімнаті чи впевнено крокувати при сяйві світла.

Життя людини - неймовірний дар, кожен його день - це диво. Тому й варто приділяти час, щоб дізнатися: що треба робити, щоб бути щасливими, успішними і як навчитися діяти в гармонії зі світом. Ось чому я з натхненням взялася опрацьовувати “Навичку життєвої рівноваги”, щоб моє життя і життя моїх учнів набуло яскравіших барв, більшого щастя, ставало б успішнішим.

Лідерські заняття “Розкрий найкраще в собі” проводжу інтегровано з іншими предметами, наприклад, з уроками читання, української мови, трудового навчання, інформатики - один-два рази на тиждень. Ось деякі з тем занять: “Що таке успіх. Як уміння і таланти людини допомагають їй досягти успіху”, “Сходинок до успіху”, “Розум та мислення”, “Три “П” порядку: план, підготовка, практика”, “Самооцінка має значення” тощо.

Матеріал курсу базується на найкращих світових практиках з розвитку лідерства.

План-карта
ІНТЕГРОВАНОГО УРОКУ З ПРЕДМЕТІВ:
“ЛІТЕРАТУРНЕ ЧИТАННЯ”
ТА УРОКУ ЛІДЕРСТВА “РОЗКРИЙ НАЙКРАЩЕ В СОБІ”
3 клас

“ІНТЕГРОВАННИЙ КУРС З УВЕДЕННЯМ ЛІДЕРСЬКОГО ВЕКТОРА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ”

ТЕМА:

ТРИМАЙ ФОКУС

ЛІДЕРСЬКІ НАВИЧКИ:

1. НАВИЧКИ ЖИТТЄВОЇ РІВНОВАГИ.
2. КОМУНІКАТИВНІ ТА ОРГАНІЗАТОРСЬКІ НАВИЧКИ.

**ПІД ЧАС УРОКУ УЧНІ
НАВЧАТИМУТЬСЯ:**

1. Підтримувати емоційний баланс: спілкуватися з родиною, друзями.
2. Прагнути до єдності між внутрішнім змістом і вчинками.
3. Розкривати найкраще в собі.
4. Встановлювати цілі та досягати їх.
5. Бути дисциплінованим.
6. Ефективно та раціонально використовувати час.
7. Творчо розв'язувати проблеми, працюючи в команді.
8. Нести відповідальність за власні дії.
9. Думати про вибір та його наслідки.
10. Допомогати людям: намагатися зробити чиєсь життя щасливішим, щодня приносити комусь користь, стати натхненником для інших.

Цінності, якими вчитель наповнюватиме освітній простір

ОПТИМІЗМ

ВІРА В УСПІХ ЗАВДЯКИ ВЛАСНИМ ЗУСИЛЛЯМ

БАЖАННЯ САМОВДОСКОНАЛЮВАТИСЯ

НАПОЛЕГЛИВІСТЬ, СТАРАННІСТЬ

УМІННЯ СПІВПЕРЕЖИВАТИ

УМІННЯ ПОМІЧАТИ ВЕСЕЛЕ ТА СМІШНЕ

ВДЯЧНІСТЬ

ХІД УРОКУ

Робота класу

1. Учитель створює таку атмосферу в класі, щоб кожна дитина відчула свою захищеність, любов до себе, свою неповторність.

2. Учитель пропонує розглянути два фото із зображенням метелика і описати його. На першому фото камера добре сфокусована на зображенні метелика, на другому - фокусу немає, зображення розмите, розглянути предмет і описати його неможливо.

Учитель робить висновки та оголошує тему заняття.

3. Учитель пропонує учням послухати історії двох дівчаток.

За бажанням учитель може запросити кількох дітей інсценувати історії.

- Вітаю, шановне товариство! Пропоную гру "Передай тепло своїх рук":

- Потріть долоні так, щоб вони стали гарячими. Доторкніться долонями до тих, хто поруч, поділіться теплом своїх рук. А посмішкою передайте тепло своєї душі.

- Чому ви не можете описати метелика на другому фото? (Зображення розмите, немає фокусу).

- Так само і в нашому житті. Якщо ми не вміємо фокусуватися на важливому, то навряд чи здатні досягти поставленої мети.

- Отже, сьогодні тема нашого лідерського заняття - "Тримай фокус".

- Я прочитаю дві історії, які починалися однаково. Але щось відбулося...

Перша історія - стала історією успіху, а друга - невдачею.

- Що привело до таких різних результатів? Давайте поспостерігаємо.

ІСТОРІЯ МАРІЙКИ

Оповідання Олени Суляви

Після школи Марійка пообідала, відпочила годинку, а тоді вирішила виконати домашні завдання. Щоб нічого її не відволікало, вона вимкнула телефон, відправила в іншу кімнату кота до бабусі, приготувала необхідне шкільне приладдя, поставила перед собою годинник, щоб слідкувати за часом і за годину виконала всі домашні завдання. Потім до самого вечора дівчинка займалася улюбленими справами: погралася з котом, покаталася на скейті у дворі, перед сном почитала улюблену книгу. Наступного дня дівчинка отримала подяку від вчительки за гарно виконану домашню роботу. Дівчинка була щасливою.

ІСТОРІЯ ОКСАНИ

Оповідання Олени Суляви

Після школи Оксанка пообідала, відпочила годинку, а тоді вирішила виконати домашні завдання. Щойно вона сіла за уроки, як задзвенів телефон. Дівчинка поговорила пів годинки з подругою. Далі продовжила виконувати домашні завдання. Вона попрацювала 15 хвилин і вже закінчувала розв'язувати задачу, як на її стіл стрибнув кіт. Дівчинка трішки погралася з ним. Прошло ще пів години. Кіт пішов у сусідню кімнату. Нерозв'язана задача вимагала знову уваги до себе. Дівчинці довелося перерхитувати її знову, щоб згадати і розв'язати. Та, на жаль, того не сталося. Бо на підвіконня сіли горобці й почали човптися за місце під сонячним промінчиком. Оксанці було дуже цікаво спостерігати за ними. Прошло ще 30 хвилин. Аж раптом відчинилися двері. Увійшла мама з Оксанчиним молодшим братиком. Так дівчинка й не встигла виконати домашні завдання.

Наступного дня в школі Оксанка весь час хвилювалася, хоч би вчителька не помітила, що вона не готова до уроків. Відчуття були неприємні.

4. Учитель допомагає дітям осмислити нову тему через систему вправ.

- Чому ми відволікаємося? Давайте прочитаємо, що про це написано в книзі "Розкрий найкраще в собі" (авт. Деніел Браун та Натан Кей).

РОЗКРИЙ НАЙКРАЩЕ В СОБІ

Уривок з книги

Чи бувало в тебе колись таке, що ти сідаєш за якусь роботу, але подумки блукаєш деінде, а потім раптом усвідомлюєш, що зовсім не працюєш? Це цілком нормально. У твоєму мозку немає кнопки вимкнення. Думки завжди вирують у нашій голові, навіть якщо ми сидимо в приємному затишному місці й намагаємося зосередитися на завданні. Ми можемо думати про те, що їстимемо на обід або куди поїдемо на вихідні. Нам може бути нудно, ми можемо почуватися втомленими або замість роботи хочемо подивитись якийсь фільм. Це все нормально.

Хороші новини в тому, що ми здатні навчитися контролювати свій розум і фокусуватися на завданнях, які допоможуть нам досягти наших цілей. І тут у пригоді стає сила волі. Рішучість життєво необхідна у твоїй подорожі до успіху. Ти мусиш змиритися з тим, що відволікання неминучі.

Робота парами

5. Діти об'єднуються в пари.

6. Учитель роздає дітям картки з життєвими історіями, як люди відволікалися від своєї цілі.

7. Усі разом роблять висновок.

Історія перша

Петро вирішив прочитати цікаву книгу, але його постійно відволікає то телевизор, то планшет, то смартфон.

Історія друга

Микита розв'язує математичну задачу, але кожне слово відволікає його від змісту задачі. Він прочитав слово "цукерка" і починає думати про улюблені цукерки. Прочитав слово "магазин" і згадує про те, що вчора в магазині бачив гарну іграшку. Врешті й не може зрозуміти, про що задача.

Історія третя

Левко захотів одразу робити домашню роботу з математики, з мови і з англійської, щоб скоріше побігти до друзів. Але не зробив нічого.

Історія четверта

Олеся хоче навчитися тримати фокус, але постійно відволікається, сердиться, кричить. Через це вона дійсно ніяк не може зосередитися.

- Запропонуйте, будь ласка, свої варіанти, як позбутися факторів, що відволікають, та як навчитися ТРИМАТИ ФОКУС.

Висновок:

Варто облаштувати затишне місце, де ніхто і ніщо не буде відволікати нас від важливої роботи

Висновок:

Варто шукати головне, зосередитись на ньому і не відволікатися на дрібницях.

Висновок:

Варто фокусуватися на одному завданні за один раз, а потім переходити до іншого.

Висновок:

Не варто засмучуватися, якщо не одразу вдається навчитися тримати фокус. На це потрібен час.

Особистий лідерський проєкт "ТРИМАЙ ФОКУС"

8. Учитель пропонує учням розпочати свій особистий проєкт "Тримай фокус". Тобто самостійно створити інструкцію для себе і дотримуватися її протягом тижня.

9. Учитель на дошці прикріплює плакат з ідеями щодо створення власної інструкції. Діти читають та занотовують поради за власним вибором, додають власні ідеї.

1. Облаштуй місце, яке допоможе тобі якнайкраще тримати фокус на головному.

2. Напиши на плакаті слова "ТРИМАЙ ФОКУС". Розмісти плакат там, де він буде найбільше потрібен тобі, щоб боротися з відволіканням.

3. Тренуйся тримати фокус щодня наступного тижня, коли прибираєш в кімнаті, читаєш книгу, розв'язуєш математичні задачі тощо.

4. Щодня відмічай свій успіх у блокноті чи на аркуші.

5. Зроби висновок про свої досягнення за тиждень. Будь готовим поділитися своїми враженнями з друзями.

Емпатійне спілкування

10. У кінці уроку вчитель та учні із задоволенням спілкуються між собою. Розказують веселі історії зі свого життя, як іноді в них не виходило тримати фокус. Усі вчаться сприймаючи різні життєві ситуації з гумором.

11. Учитель навчає дітей бути вдячними.

- Друзі, навчитися фіксувати свою увагу на важливому - це нелегко, але намагайтеся ставитись до всього з гумором.

- Попереду вас чекає тренінговий тиждень. На допомогу вам може прийти група підтримки - ваші батьки, друзі... Як саме? Розкажіть про задачу, яку ви поставили перед собою. А далі щодня розказуйте їм про свої перемоги або невдачі.

ЛІДЕРСЬКІ НАВИЧКИ:

Комунікативні та організаторські навички.

Зенич Ірина

вихователь групи продовженого дня

Я бачу результати своїх зусиль

Хто такий лідер? У перекладі з англійської - це "той, хто вказує шлях". Психологи помічають, що люди з лідерськими навичками найчастіше активні, ініціативні, добре ладнають з іншими, уміють брати на себе відповідальність, наполегливі, організовані та здатні контролювати свою поведінку, бажання та емоції.

То як же розвинути в дитини лідерські навички? Вважаю, що фундаментом у розвитку лідерських навичок дітей є вміння працювати в команді. І саме ігрова діяльність наразі є дуже важливим методом. Через гру легко виявити потенціал до лідерства, а зі своїх спостережень можу сказати, що кожна дитина прагне до першості.

Чому для мене це так важливо? Чому так багато зусиль я докладаю до пошуків різних способів розвитку лідерських навичок у дітей? Усе дуже просто: ДІТИ - наше майбутнє, а для успішної країни, що процвітає, нам потрібні люди, які не бояться помилок і не залякують помилками інших, які вміють приймати рішення та брати на себе відповідальність, які володіють моральними, розумовими та емоційними навичками. Отож головна моя ціль, щоб кожна дитина розкрила свій потенціал і стала лідером для себе та для інших.

І хто ж, як не Я, це зробить ДЛЯ СВОЄЇ КРАЇНИ?

Чи бачу я результати своїх зусиль? Так. Уже третій рік поспіль працюю з дітьми в проєкті "ШКОЛА ЛІДЕРСТВА" і з радістю спостерігаю, як проявляються в школярів лідерські навички. Наприклад, діти з легкістю можуть привернути увагу однолітків та швидко знайти з ними спільну мову, придумати цікаву гру та залучити до неї інших. Вони не прагнуть вступати в конфлікти та завжди готові взяти відповідальність за власні дії. Учні навчилися грамотно планувати власний день, відразу прораховують можливий розвиток подій. Малюки вміють самостійно вигадувати ігри. Я продовжую навчати своїх вихованців поваги до інших, налаштовую на те, що кожен має право проявляти власні якості. Адже знецінюючи інших, дитина неодмінно отримає агресію та знецінення у відповідь і я бачу, як вони зростають у цьому через гру. Мої зусилля не марні, і це дає мені наснагу натхненно продовжувати роботу.

План-карта ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ГОДИНАХ ОЗДОРОВЛЕННЯ

2 клас

“ІГРИ НА ГОДИНАХ ОЗДОРОВЛЕННЯ З УВЕДЕННЯМ ЛІДЕРСЬКОГО ВЕКТОРА”

НАЗВА ГРИ:

“КІШКИ ТА МИШКИ”

ЛІДЕРСЬКІ НАВИЧКИ:

1. КОМУНІКАТИВНІ ТА ОРГАНІЗАТОРСЬКІ НАВИЧКИ.
2. ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ.

**ПІД ЧАС ПРОЄКТУ УЧНІ
НАВЧАТИМУТЬСЯ:**

1. Взаємодіяти в команді.
2. Проявляти толерантність та людяність у ставленні до слабких.
3. Приймати самостійні рішення.
4. Бути емоційно стійкими в ситуаціях, коли "всі проти одного".
5. Відчувати себе лідером.
6. Розуміти власні емоції, регулювати їх, а також розуміти емоції та потреби інших людей.
7. Бути чутливим до настрою колективу.
8. Виховувати впевненість у собі.
9. Виявляти ініціативу.
10. Слідкувати за своїми реакціями і думками.
Залишатися спокійним.

Цінності, якими вчитель наповнюватиме освітній простір

СПРИЙМАТИ ЖИТТЯ РАДІСНО ТА ЕНЕРГІЙНО
КОНТРОЛЮВАТИ ВЛАСНІ БАЖАННЯ ТА ЕМОЦІЇ
УМІННЯ ВКЛАДАТИ У СВОЮ СПРАВУ ДУШУ
НЕ СПРИЙМАТИ СЕБЕ ЯК БІЛЬШ ОСОБЛИВОГО
БУТИ ВДЯЧНИМ ЗА ВСЕ ХОРОШЕ, ЩО ВІДБУВАЄТЬСЯ В ЖИТТІ
ЗАДОВОЛЕНІСТЬ ВІД ЗАВЕРШЕННЯ СПРАВИ

ОПИС ЗАНЯТТЯ

Роль учителя: спостереження та орієнтування дітей на лідерство

1. Учитель пояснює дітям, що під час гри вони будуть учитися емоційній стійкості та самостійності в умовах, коли “всі проти одного”. Адже школярам, які виконуватимуть роль “кішки”, треба буде долати певний психологічний бар'єр, виконуючи ігрові дії у складній емоційній обстановці.
2. Учитель звертає увагу дітей на те, як виявляти толерантність і людяність. Коли фізично слабшій “кішці” тривалий час не вдається наздогнати сильнішу “мишку”, вихователь створює умови, щоб діти з власної ініціативи вводили в гру додаткові правила, і таким чином надавали перевагу слабшому гравцеві. Наприклад, “мишку” просять пересуватися лише стрибками на одній нозі. Таким чином відбувається запрограмоване приведення особистісних мотивів у відповідність до суспільних вимог і норм.
3. Під час ігрової діяльності вихователь зорієнтовує школярів ставати на лідерські позиції і таким чином сприяє досягненню стійких позитивних внутрішніх змін у поведінці дітей та виробленню стійких стереотипів лідерської поведінки.

Ігрова діяльність дітей

ГРА “КІШКИ ТА МИШКИ”

1. Ігрові ролі “Кішки” та “мишки” обираються шляхом жеребкування або лічилки.
2. Усі інші гравці беруть одне одного за руки та стають у коло.
3. На початку гри “кішка” знаходилася за колом, а “мишка” - всередині.
4. Після сигналу “кішка” намагається якомога швидше впіймати “мишку”, а мишка - з усіх сил старається уникнути цього, користуючись допомогою кола.
5. Діти в колі міцно зчепили руки та утворюють “вікно”, через яке намагається проскочити “кішка”, а діти перешкоджають цьому, швидко присідаючи. За правилами вони не мають права притискати “кішку” руками донизу.
6. Ігровим діям “мишки” діти не заважають.
7. Якщо “кішці” вдається прослизнути в коло, діти відразу ж відкривають перед “мишкою” ворота, щоб вона вибігала з кола.
8. “Кішку” в колі гравці знов намагаються затримати.
9. Гра триває, доки “кішка” не упіймає “мишку”.
10. Новий тур гри починається з лічилки або жеребкування.

ЛІДЕРСЬКІ НАВИЧКИ:

Емоційний інтелект.

Русанова Тетяна

учитель біології та фізкультури,
класний керівник

Уміння бачити світ очима іншої людини

Я класний керівник десятого класу і весь час на зв'язку з моїми вихованцями. Треба додати, що працюю з дітьми, які обрали медико-біологічний профіль. Певна річ, що всі вони в майбутньому бачать себе лікарями.

"Хто такий сучасний лікар? - якимось запитала я у своїх учнів. - Це тільки той, хто лікує?" Відповідь була одностайною: "Мало просто лікувати. Треба бути лідером для своїх пацієнтів, викликати в них довіру своїми людськими якостями, бездоганною фаховою підготовкою, емпатією (умінням бачити світ очима іншої людини, пацієнта, розуміти і сприймати вчинки з їхніх позицій)".

Тому на уроках біології і на годинах спілкування ми з дітьми розмірковуємо над такою лідерською навичкою, як "РОЗУМІТИ ВЛАСНІ ЕМОЦІЇ, РЕГУЛЮВАТИ ЇХ, А ТАКОЖ РОЗУМІТИ ЕМОЦІЇ ТА ПОТРЕБИ ІНШИХ ЛЮДЕЙ". У "Клятві Гіппократа" багато з них у майбутньому вимовить: "Не нашкодь, поважай життя, тримай лікарську таємницю...". Це саме той кодекс честі, який я хочу передати своїм дітям, майбутнім лікарям-лідерам, щоб про нього слава ходила не за регаліями чи вченими ступенями, а за вдячними відгуками пацієнтів.

Ідея формування в учнів цієї лідерської навички полягала в тому, щоб пронизувати даною тематикою всі сфери шкільного життя нашого десятого класу - навчання, спілкування, відпочинок. - Під час цих зустрічей я, як учитель, мала можливість донести до моїх учнів думки про те, що саме згадані цінності допоможуть їм стати хорошими спеціалістами, відкрити свої клініки, кабінети, обійняти керівні посади і стати найкращими

ПЛАН-КАРТА СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ТА УЧНІВ З РЕАЛІЗАЦІЇ ЛІДЕРСЬКОГО ВЕКТОРА 10 клас

“РЕАЛІЗАЦІЯ ЛІДЕРСЬКОГО ВЕКТОРА В РОБОТІ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА”

ЛІДЕРСЬКІ НАВИЧКИ:

1. ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ.
2. НАВИЧКИ ЖИТТЄВОЇ РІВНОВАГИ.

ПІД ЧАС СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІ НАВЧАТИМУТЬСЯ:

1. Усвідомлювати свої почуття та емоції, їх вплив на дії та рішення.
2. Розуміти свої сильні та слабкі сторони.
3. Визначити свої цінності. Створити свій моральний кодекс.
4. Слідкувати за своїми реакціями і думками. Залишатися спокійним.
5. Коректно висловлювати свою оціночну думку про оточення та світ навколо.
6. Бути лідером, який уміє мотивувати себе та інших.
7. Бути лідером, який має емпатію, здатність поставити себе на місце іншої людини.
8. Виховувати впевненість у собі.
9. Дивитися з оптимізмом на життя.

Цінності, якими вчитель наповнюватиме освітній простір

КОНТРОЛЬ ВЛАСНИХ БАЖАНЬ ТА ЕМОЦІЙ
УМІННЯ БУТИ БЛИЗЬКИМ І ПРИЯЗНИМ ДО ЛЮДЕЙ
ТУРБУВАТИСЯ ПРО ІНШИХ
УМІННЯ ДАВАТИ МУДРІ ПОРАДИ
ЩИРІСТЬ ТА ПРИРОДНІСТЬ
ПОЧУТТЯ ВДЯЧНОСТІ

ОПИС

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ

Ключові принципи

1. Усвідомлювати свої почуття та емоції, їх вплив на дії та рішення.

2. Розуміти свої сильні та слабкі сторони.

3. Бути лідером, який уміє мотивувати себе та інших.

Види спільної діяльності наставника та учнів

1. Уроки фізкультури та основ здоров'я з використанням оздоровчих вправ йоги та пілатесу з метою врівноваження емоційного стану та саморегуляції.

2. Уроки-конференції про життя визначних учених біологів, лікарів, як приклад керування своїми емоціями та вміння приймати правильні рішення в складних ситуаціях.

3. Проектна робота учнів "Екологія тіла та психосоматика".

1. Самооцінювання та взаємооцінювання навчальних робіт на уроках.

2. Організація позакласної роботи:
- психологічні тренінги;
- анкетування, опитування;
- бесіди з метою самодослідження.

3. Написання роботи для участі в конкурсі-захисті дослідницьких робіт у рамках МАН.

1. Навчання лідерству власним прикладом: дотримуватися основ здорового способу життя та доводити необхідність дотримання цих правил своїм учням.

4. Визначити свої цінності. Створити свій моральний кодекс.

1. Виховні години:
  - "Академічна доброчесність",
  - "Принципи сталого розвитку України".
2. Індивідуальні бесіди щодо підвищення мотивації учнів до навчання.
3. Мініпроєкт:
"Сестра милосердя: історія та сучасність"
4. Зустріч з військовим парамедиком.

5. Слідкувати за своїми реакціями й думками. Залишатися спокійним.

1. Використання ігор ("Крокодил", "Мафія", "Біологічний брейн-ринг", "Хто я?") під час уроків у бомбосховищі з метою урівноваження психологічного стану школярів.
2. Виступ перед аудиторією (повідомлення, захист проєктів, проведення заходів для учнів різних вікових груп).

6. Бути лідером, який має емпатію, здатність поставити себе на місце іншої людини.

1. Участь у благодійній діяльності з метою розвитку емпатії.
2. Бесіди за чаюванням, прогулянки на перервах, обговорення фільмів і серіалів - хороша звичка мого класу.

7. Дивитися з оптимізмом на життя.

1. Визначення рівня оптимізму через опитування та в результаті бесід.
2. Розвиток оптимізму через різноманітні творчі завдання: замість презентації-мультфільми, ролики, інтерв'ю.
3. Відсутність критики.

ЛІДЕРСЬКІ НАВИЧКИ:

Громадянська навичка.

Комунікативні та організаторські навички.

Король Алла

учитель початкових класів

Щоб держава процвітала

Держава - це насамперед люди, які в ній живуть, її громадяни. Цілісність і непорушність кордонів, європейський вектор розвитку, стан довкілля залежить від громадянської позиції кожної людини нашої держави. Так має бути...

Та щоб так сталося, на мою думку, вже з дитинства треба закладати ті цінності, що згодом стануть стрижнем особистості, відповідальної, небайдужої, яка буде прагнути робити все, щоб її держава процвітала.

Це дуже важливо розуміти всім дорослим: і батькам, і вчителям. Саме змалечку маємо вчити дитину брати відповідальність за свої дії, бути проактивною, знати свої права та обов'язки, а також поважати права іншої людини, бережливо, із розумінням ставитися до довкілля, поважати культурні відмінності між людьми, знати традиції свого народу. Тоді наша країна буде успішною, тобто такою, де буде добре всім: і дітям, і дорослим, і розумним, і талановитим, і вчителям, і лікарям...

У моїй практиці багато заходів було спрямовано саме на виховання любові до України, до формування громадянської позиції в учнів, до наших національних цінностей. Бо мрію, щоб з цих маленьких громадян вирости достойні лідери своєї долі, своєї сім'ї, своєї країни.

Як саме я розвиваю в дітях громадянську навичку? Напрямок освітнього процесу був побудований на основі віршованих статей Конституції України, адаптованих до сприйняття дитини, за книгою судді Верховного Суду України Володимира Кравчука "КОНСТИТУЦІЯ ДЛЯ ВСІХ: І ДОРΟΣЛИХ, І МАЛИХ.

Моєю задачею було навчити дітей розв'язувати соціальні конфлікти й проблеми, ефективно діяти в ситуації невизначеності, робити відповідальний вибір й ухвалювати рішення. Паралельно на заняттях формувалися комунікативні та організаторські навички, навичка самопізнання та саморозвитку. Заходи інтегрувалися в освітній процес на уроках читання та української мови. Була організована проєктна діяльність, до якої із задоволенням залучалися сім'ї школярів.

План-карта
ІНТЕГРОВАНОГО УРОКУ З ПРЕДМЕТІВ:
ЛІТЕРАТУРНЕ ЧИТАННЯ ТА
УРОК ЛІДЕРСТВА “КОНСТИТУЦІЯ ДЛЯ ВСІХ”

1 клас

“ІНТЕГРОВАНІЙ КУРС З УВЕДЕННЯМ ЛІДЕРСЬКОГО ВЕКТОРА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ”

ТЕМА УРОКУ:

"УКРАЇНА - НАШ ДІМ"

"КОНСТИТУЦІЯ ДЛЯ ВСІХ: І ВЕЛИКИХ, І МАЛИХ".
Стаття №13.

Велика ідея: збереження надр і природи рідної країни.

ЛІДЕРСЬКІ НАВИЧКИ:

1. ГРОМАДЯНСЬКА НАВИЧКА.
2. КОМУНІКАТИВНІ ТА ОРГАНІЗАТОРСЬКІ НАВИЧКИ.
3. МИСТЕЦТВО САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ ТА КРАСНОМОВСТВА.

**ПІД ЧАС УРОКУ УЧНІ
НАВЧАТИМУТЬСЯ:**

1. Бути відповідальним громадянином.
2. Берегти красу і природу нашої Батьківщини.
3. Бережливо ставитися до навколишнього середовища.
4. Прогнозувати та передбачати наслідки своєї діяльності.
5. Знати свої права та виконувати свої обов'язки.
6. Ділитися своїми почуттями та емоціями.
7. Створювати власні висловлювання.
8. Формулювати думки та впевнено їх проголошувати.
9. Спостерігати й порівнювати.
10. Самостійно робити висновки.
11. Спілкуватися з родиною, друзями.

Цінності, якими вчитель наповнюватиме освітній простір

ЛЮДЯНІСТЬ

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

УМІННЯ РОБИТИ ДОБРО

ЛЮБОВ ДО БАТЬКІВЩИНИ

ХІД УРОКУ

Робота класу

1. Учитель створює атмосферу довіри та доброзичливості.

Гра з м'ячем.

2. Учитель пропонує дітям гру "Я люблю".
Формується коло, учитель пояснює умови гри.

Після гри робить підсумок про те, як важливо берегти і захищати природу своєї країни.

3. Учитель розказує дітям про "Правила і обов'язки кожного громадянина щодо природних ресурсів" та відповідальність за її збереження, читає дітям віршовану статтю №13 із книги **"КОНСТИТУЦІЯ ДЛЯ ВСІХ: І ДОРОСЛИХ, І МАЛИХ"**, яка передає основну думку цього вислову

- Сьогодні ми розпочнемо урок зі слів подяки. Кому я кину м'ячика, той промовить, кому і за що він сьогодні скаже "Дякую" і поверне мені м'яч.

Учитель розводить руки в різні боки і промовляє:

- З одного боку я люблю збирати гриби, з іншого - люблю купатися в морі. Той, хто любить збирати гриби, підходить справа, бере мене за праву руку і каже: "З одного боку я люблю збирати гриби, а з іншого - гуляти в парку".

Далі наступний учень приєднується до кола зі своїми уподобаннями, які пов'язані з природою рідного краю.

- Кожна держава дбає про природу і захищає її. В Основному Законі нашої країни записано правила і відповідальність кожного громадянина за збереження природи.

- Як називається основний ЗАКОН УКРАЇНИ?
- Сьогодні ми познайомимось зі статтею №13 Конституції України і з'ясуємо, ХТО? ЯК? і ЧОМУ? повинен оберігати нашу природу.

КОНСТИТУЦІЯ ДЛЯ ВСІХ: І ДОРОСЛИХ, І МАЛИХ

Уривок з книги

1. Попіклуйся про природу -
Це твоє, Громадянин!
Ти - це часточка народу!
Власник лісу і долин!

2. Землю, надра і долини,
Море, ріки і ліси -
Все народне, українське!
І належить нам усім!

3. Ти господар в цьому домі.
І про це не забувай!
Коли будеш на природі,
То сміття не залишай!

Робота в групах

- Діти об'єднуються в три групи.
Разом з учителем повторюють правила толерантного ставлення один до одного.
- Учні обирають у команді спікера і художника, можливо, хтось із команди сам пропонує свою кандидатуру і узгоджує з іншими.
- Кожній групі вчитель дає певне завдання: на аркуші паперу вислів з вірша про статтю №13.
- Діти обговорюють своєю групою, що означають ці вислови. Потім обраний спікер дає всім пояснення, а художник представляє емблему.

Правила для спілкування із задоволенням

- Працюємо дружно.
- Говоримо по черзі.
- Не перебиваємо.
- Приймаємо рішення спільно.

1. "Все народне, українське, і належить нам усім".

2. "Ти - це часточка народу!
Власник лісу і долини!"

3. "Ти господар в цьому домі."

Емпатійне спілкування

- Із задоволенням спілкується зі своїми школярами. Діти діляться з учителем своїми враженнями про роботу на уроці, розмірковують над запитаннями.
Учитель дає коментарі щодо почутого і побаченого.

- Для чого нам потрібно берегти природу?
- Яка нам з цього користь?
- Чи сподобалось виконувати завдання разом з командою?
- Що було ЛЕГКО, а в чому виникали ТРУДНОЩІ під час роботи в команді?

Мій особистий проєкт "Я Є УКРАЇНА"

- Учитель з учнями розмірковують над тим, як вони вже зараз можуть допомагати своїй Україні - розказувати людям про захист рідної природи.

- Зателефонувати другу й розповісти про що йдеться в статті №13 Конституції України.
- Узяти інтерв'ю у батьків: "Що вони знають про захист природи в нашій країні і в якій статті Конституції про це йдеться?"
- Запитати дідусів і бабусь, як у них у школі дбали про природу та довкілля.
- Створити інтелект-карту "Що можна, а що не можна робити в довкіллі".

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Бояціс Р., Гоулман Д., Маккі Е. Емоційний інтелект лідера. Київ: Наш Формат, 2019. С. 288.
2. Браун Д., Кей Н. Розкрий найкраще в собі. Життєві навички для завзятих дітей". Видавництво КМ-Букс. Київ, 2020. С. 120.
3. Єрмак Т. М. Формування лідерських навичок учнів як соціальна і педагогічна проблема. Інноваційна педагогіка. 2020. № 21. С. 221-225.
4. Єрмак Т. М. Готовність вчителів до формування лідерських навичок учнів. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2020. № 27. С. 252-256.
5. Єрмак Т. М. Підготовка вчителів до формування лідерських навичок в учнів за програмою "Лідер у мені". Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, 2021, Вип. 46. Ч.2. С.188-195. DOI: 10.31376/2410-0897-2021-2-46-188-195.
6. Єрмак Т. М. Класифікація і зміст лідерських навичок учнів закладів загальної середньої освіти. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. 2022. Вип. 3 (50). Ч.2. С. 267-273. DOI: 10.31376/2410-0897-2022-3-50-267-273.
7. Єрмак Т. М. Форми і методи формування лідерських навичок учнів закладів загальної середньої освіти. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. 2022. Вип. 4. С.160-173. <https://doi.org/10.31499/2307-4906.4.2022.270602>
8. Єрмак Т. М. Формування лідерських навичок учнів засобами проєктної діяльності. Вісник науки та освіти. 2023. Вип. 4 (10). С. 449-459. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-4\(10\)-448-458/](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-4(10)-448-458/).
9. Єрмак Т. М. Розвиток в учнів закладів загальної середньої освіти навичок XXI століття. Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference "Challenges in Science of Nowadays" (Washington, December 26-28, 2019). Washington, USA: EnDeavours Publisher, 2019. С. 107-115. URL: <https://www.interconf.top/documents/2019.12.26-28.pdf>.
10. Ковальчук В. І. Вплив емоційного інтелекту на розвиток та успішність людини. Актуальні проблеми вищої професійної освіти: збірник наукових праць. Київ, 2020. С. 90-93.
11. Ковальчук В. І. Лідерство як сучасна стратегія розвитку колективу навчального закладу. Міжнародний науковий інститут "Educatio". 2015. №4. С. 133-136.
12. Ковальчук В.І., Єрмак Т. М. Створення інформаційно-освітнього простору школи для формування в учнів навичок XXI століття. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. 2020. № 34. С. 85-102.
13. Кові С. 7 звичок надзвичайно ефективних людей. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2012. С. 384.
14. Кові Ш. 7 звичок вискоефективних підлітків. Львів: Вид-во Старого Лева, 2017. С. 270.
15. Косенчук О. Г. Соціально-педагогічні умови формування лідерських якостей старшокласників у діяльності учнівського самоврядування: дис. канд. пед. наук: 13.00.05. Київ, 2013. С. 288.
16. Міжнародні стандарти якості діяльності громадсько-активної школи. Програма "Школа як осередок розвитку громади". Київ: ВФ "Крок за кроком", 2010. С. 44.
17. Ткаченко Л .М., Ковальчук В. І. Стандарти громадсько-активної школи: лідерство: навчально-методичний посібник / ред. Л. І. Даниленко. Київ: Плянди, 2014. С. 56.
18. Читай В. Літературно-художнє видання "Конституція для всіх: і великих і малих". Видавничий дім "Панорама". Львів, 2021. С. 148.
19. Kovalchuk V., Yermak T. The development of communication skills of students of secondary school as a component of their leadership potential. Society. Integration. Education: Proceedings of the International Scientific Conference (Rezekne, May 28th-29th, 2021). Rezekne, 2021. Vol. II. P. 292-303. DOI: 10.17770/sie2021vol2.6384.

ДЛЯ НОТАТОК:

This section contains 26 horizontal dashed lines, intended for handwriting practice or taking notes. The lines are evenly spaced and span the width of the page.